

מגיד דבריו ליעקב - פרשת ויקהל

פרסום חכמת בצלאל / אם חסר בהתבוננות לא מרגישים כלל / מידותיו של הקב"ה / בכל אדם טמון כוחות לעבודת ה' אלא שצריכים לעורר אותם / התבוננות בתפלה

בקי בכל החכמות והאומנויות הללו, "ועוד, שהוא חכם גדול בחכמה בתבונה וברעת להבין סוד המשכן וכל כליו למה צו ואל מה ירמוז", להבין כל פרט ופרט אל מה כוונתו, ומה התועלת שבו, לא כמעשה קוף בעלמא. זאת אומרת שהוא גדול לא רק בחכמה של אומנויות, אלא גם בעומק כוונת וסודות התורה לאמיתותה, לדעת כל צווי מהבורא יתברך מה שורשו ומה טעמו. "ולכן אמר ה' למשה שיראה הפלא הזה", שיראה לכלל ישראל את הפלא הזה, את החכמה הגדולה שיש בצלאל אף שכל ימיו היה עבד נרצע במצרים, "יידע", וכך יתפרסם הדבר וידעו כולם, "כי הוא" הבורא יתברך "מילא אותו" את בצלאל "רוח אלהים".

אם אין התבוננות - האדם לא מרגיש כלום

מכאן למדו המפרשים יסוד גדול, שאם משה רבינו ע"ה לא היה לוקח את בצלאל ומעביר אותו בפני כולם ואומר להם: 'תסתכלו ותראו איזה פלא יש כאן', 'ראו!', הרי שלא היו מתייחסים אליו, לא היו מרגישים ב'חידוש' שבדבר. אף על פי שזה פלא שאין כדוגמתו, פלא עצום, אבל אם אין התבוננות, לא מרגישים. ולכן היה צריך משה להראות לעם. לעורר אותם להתבונן. זה התפקיד שלנו, להתבונן. אם אדם לא מתבונן הוא מפסיד. זה עיקר העיקרים.

התבוננות בלימוד הפרשיות הללו

והדברים נכונים במיוחד בפרשיות הללו, לומדים את ה'פרשה', תתבונן, תבין, לא מספיק 'קריאה' בעלמא. זה זמן להתבוננות. זה לא זמן ל'מנוחה'.. (יש אנשים שסוברים שתקנת משה של 'קריאת התורה' בשבת (ב"ק פב.), זה בגלל שחסר על הציבור. מה הכוונה? הרי בעלמא, בכל יום חול רגיל, התפלה שלו לוקחת שלשת רבעי השעה בערך, אבל ב'שבת' יש לו 'תוספות' מרובות.. תפלה ארוכה, הוסיפו לו 'פסוקי דזמרה', ונשמת כל חי, ואחר כך יש לו גם תפלת 'מוסף'.. כמעט שהוא יכול 'להתעלף' מרוב יגיעה.. לכן תיקן משה רבינו ע"ה את קריאת התורה, כי הוא 'חס' וריחם על הציבור, כך יהיה לו זמן לנוח.. ולא היא. זה הזמן המיוחד להתבוננות). שמעתי ממור"ר רבינו הגדול הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצוק"ל שהיה מעורר על מה שיש כאלה שקוראים את הפרשה ב'מהירות הקול'.. (כמו שקוראים את 'עשרת בני המן האגני' ב'נשימה אחת'..). כי הם מפסידים, הם לא מתבוננים, אדרבא, צריך לקרוא לאט לאט, ובהטעמה, כדי שהציבור יבינו איזה מצוות נצטוונו.

לפקוח עין ולקרוע את 'ערלת הלב'

צריך כל אחד לעורר את עצמו על ידי התבוננות, ש'יפקח עין', ש'יקרע' קצת את 'ערלת לבבו'. זה עיקר העיקרים. אם הוא לא מתבונן, על כל דבר ודבר, הוא יכול לחיות את חייו כאן בעולם הזה, (שבעים-שמונים שנה), והוא הפסיד את כל חייו. איזה טעם יש בחיים כאלה? בשביל זה הוא בא לעולם?! בשביל שיחיה את החיים שלו 'איך שיהיה', מבלי להתבוננות ו'חשבון נפש'?! לא ייתכן כדבר הזה! אדם צריך לתת לב להתבוננות. בכל דבר ודבר.

'שימו לבבכם על דרכיכם'

ה'חובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) מעורר על חובה הזו של ההתבוננות. לבדוק מה המצב שלך ב'רוחניות'. 'שימו לבבכם על דרכיכם' (חגי א ה). אל תיתנו לכך שהימים יחלפו ויזרמו בלי מחשבה והתבוננות. (יש בני אדם, שהם עובדים - בשביל לאכול, ואוכלים - בשביל לעבוד.. בזה נגמרים החיים שלהם). וה'חובות הלבבות' מביא שם שלושים חשבונות שצריך האדם להתבונן בהם (ואין הזמן מספיק ללמוד את הדברים, אל כדאי שכל אחד יראה את הדברים בפנים). כל דבר הוא בא ללמד את האדם. שאדם יתבונן על איבריו שלו, הרי האיברים של האדם ניתנו לו בשביל שישמשו את האדם, הם 'עבדים' של האדם. יחשוב האדם: מה יהיה אם - לו יצויר - היו האיברים שלו מתנהגים אתו כמו שהוא מתנהג עם הבורא יתברך? הם היו מכריזים על 'מרד', על 'שביתה'.. הידיים והרגליים שלו לא רוצים לעבוד.. מה הוא היה אומר? 'הרי הם 'עבדים' שלי, הם צריכים לעשות את רצוני!'. ואתה מה? הרי גם האדם נברא כדי לעבוד את הבורא יתברך, לעשות נחת רוח לה', להיות 'שמש' ו'עבד' לבורא יתברך,

בעזרת ה' יתברך, נראה היום לחזור ולהתבונן בדברים ידועים ומפורסמים, אלא שכלל שהם ידועים ומפורסמים, ההעלם מצוי, וצריכים לחזור ולשנן ולהתבונן בדברים (ע' מסילת ישרים בהקדמה). פרשת השבוע פרשת ויקהל, פותחת התורה בפרשת 'שבת', ו'יקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה יומת' (שמות לה א-ב), ואחר כך מתחיל הענין של בניית המשכן, 'ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר, זה הדבר אשר צוה ה' לאמר. קחו מאיתכם תרומה לה', כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה', זהב וכסף ונחושת' (שמות לה ד-ה), ואחר כך מבקש ואומר 'וכל חכם לב בכם יבואו ויעשו את כל אשר צוה ה'. את המשכן ואת אהליו וכו' (שמות לה י-יא).

'ראו כי קרא ה' בשם בצלאל'

כבר למדנו בפרשה שעברה, פרשת כי תשא, 'וידבר ה' אל משה לאמר, ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. ואמלא אותו רוח אלהים בחכמה ובתבונה וברעת ובכל מלאכה. לחשוב מחשבות, לעשות כזהב וכסף ובנחושת. ובחרושת אבן למלאות, ובחרושת עץ לעשות בכל מלאכה' (שמות לא א-ה). והרמב"ן ע"ה עמד לבאר מה הכוונה 'ראה קראתי בשם בצלאל', מה זה 'ראה'? ואותו דבר משה רבינו ע"ה אומר לעם בפרשת שלנו: 'ויאמר משה אל בני ישראל, ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אותו רוח אלהים, בחכמה ובתבונה וברעת, ובכל מלאכה' וכו' (שמות לה ל-לא). מה הענין הזה של 'ראו קרא ה' בשם בצלאל' וכו'.

לפרסם חכמת בצלאל

ומבאר הרמב"ן ע"ה 'והטעם', כלומר הסיבה של הדבר, "כי ישראל במצרים" כשכלל ישראל היו במצרים באותם השנים, היו הם 'פרוכים בעבודת חומר ולבנים', היו שבורים ורצוצים, יגיעים במלאכה קשה ומפרכת שוברת גוף ונפש, "לא למדו מלאכת 'כסף' ו'זהב' וחרושת אבנים טובות", פרעה לא נתן להם להתעסק במלאכות הללו, הוא נתן להם 'מכות', נתן להם שיעבדו בעבודת 'לבנים' 'בחומר ובטיט', לא רק זה שהם לא עבדו במלאכות הללו של כסף וזהב ואבנים טובות, אלא גם הם "לא ראו אותם כלל", כל זמן היותם בארץ מצרים תחת פרעה, לא ראו 'מרגלית' נופך ספיר ויהלום, היו כולם שבורים ורצוצים בעבודה הקשה, ב'עבודת פרך'. "והנה הוא פלא שיימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג", זה דבר פלא שיש אדם שכל ימיו היה עבד נרצע לפרעה במצרים, קיבל מכות, והיה צריך לעבוד בטיט ובלבנים, ואחרי הכל יש לו כאלה כשרונות טובים, שהוא 'כליל החכמות', את הכל הוא יודע, יודע איך להתעסק עם מלאכת הכסף והזהב אבן ועץ, יודע לרקום ולארוג. אם אתה נותן לו 'כסף' הוא יודע 'לגלום' מזה צורה, ויודע לרתך את זה וללטש את זה על הצד היותר טוב, וכך גם באבנים טובות ובמרגליות, וכך גם בכד, הוא מומחה ביותר לרקום ולארוג. בכל החכמות כולם הוא שולט ובקי ויודע. והפלא היותר גדול, "כי אף בלומדים לפני חכמים", גם אדם שהולך ולומד את ה'מקצוע' הזה, הולך ו'מתמחה' בדבר הזה, "לא יימצא בקי בכל האומנויות כולם", שיהיה חכם בכל החכמות כולם. כל אחד מתמחה ב'מקצוע' שלו. פלוני ב'ליטוש' אבנים טובות ומרגליות, אבל ב'צורפות' ובאריגה' וכו' אין לו שום ידיעה. אבל אצל בצלאל היה את הכל. זה פלא עצום ונשגב שאין כדוגמתו. ויתירה מזו, אפילו לו יצויר שיהיה אדם שהוא חכם ויודע בצורפות ובליטוש האבנים ובאריגה וברקמה ובכל החכמות, "והיודעים ורגילים בהם, בבא ידיהם תמיד בטיט ורפש לא יוכלו לעשות בהן אומנות דקה ויפה", לעבודות הללו צריך יד עדינה שיש לה את ה'רגישות', נניח שהיה בצלאל אחד כזה, אבל במה הוא התעסק כל חייו? 'בחומר ובלבנים', זה היה ה'התמחות' שלו. כל ימיו הוא התעסק ב'מלאכה גסה', במלאכה של 'חומר' ו'לבנים' ו'טיט', ומצד הטבע הייתה היד שלו צריכה לקבל 'כחות', לאבד את ה'חוש' ואת ה'מומחיות' של כל האומנויות העדינות הללו, אבל אצל בצלאל זה לא היה כך, אף על פי שעבד 'עבודות פרך', היה

להיות עבד ה', האם אתה עושה את רצונו? כל דבר ודבר צריך ללמד את האדם.

מי אל כמוך'

אבירים אכל איש' (תהילים עח כה), לחם שמלאכי השרת אוכלין אותו (יומא עה:). וגם אותם מלאכי חבלה צריכים 'פרנסה', צריכים את ה'אוכל' שלהם. ממי הם מבקשים? מהבורא יתברך. יכול הקב"ה להשיב להם: 'מי ברא אותך? ראובן, הוא אביך מולידך, הוא חייב במזונותיך! תלך ותבקש ממנו!'. ואם היה הולך אליו, היה נפרע ממנו בייסורים קשים ושאר 'מרעין בישין' (בר מינן), או שהיה נוטל נשמתו וממיתו. אבל הקב"ה 'נושא עון', הוא 'מרים' את ה'עון', הוא דואג ו'מפרנס' אותו, עד שהאדם ילמד לקח וישוב בתשובה ויתקן את המעשים, ועל ידי החזרה בתשובה הוא מבטל אותו ה'עון' ואת ה'מקטרג' הזה (וע"ע נפש החיים ש"ב פ"ז). זה השבח שמשבחים את הבורא יתברך 'נושא עון'. והוא מאריך ומסביר כך את כל המידות. (כדאי ללמוד את הדברים הללו). מי שמתבונן בזה זה נורא, להבין מה הוא גורם בכל 'עבירה' שהוא עושה, אבל אדם לא מחשב, לא מתבונן, לא מרגיש.

כזה ראה וקדש

אם האדם לא מתבונן, הוא יכול להעביר את כל ימי חייו ולא ירגיש. לכן הקב"ה אמר למשה רבינו ע"ה תקח את בצלאל 'כזה ראה וקדש', תפרסם אותו, תראה לכולם איזה יהודי שיש לו את כל הכוחות והכשרונות הנפלאים הללו.

ויגבה לבו בדרכי ה' ליטול המלאכה על שכמו

את אותו יסוד חוזר הרמב"ן בפרשה שלנו. 'ויבואו כל איש אשר נשאו לבו, וכל אשר נדבה רוחו אותו, הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקדש' (שמות לה כא). כולם באו לסייע ולעבוד. וזה פלא, איך כלל ישראל עמדו וביקשו והסכימו לבוא ולעבוד בעבודה הקשה הזו של האבנים טובות ומרגליות וכו'. הרי הם לא היו ראויים לזה, הם לא ידעו לעבוד בעבודות הללו! מסביר הרמב"ן שזה מה שהכתוב מדגיש 'כל איש אשר נשאו לבו', מה זה נשיאת לב? "זיכור בהם נדיבות", 'כל אשר נדבה רוחו אותו', וכן ה'נשיאת לב', 'וטעם אשר נשאו לבו, לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד', כמו שאמרנו כלל ישראל היו עבדים נרצעים במשך כל אורך שנות הגלות, מאתיים ועשר שנה, לא היה מי שילמד אותם את המלאכות הללו, 'או מי שאימן בהן ידיו כלל', ולא היה גם מי שהתעסק בהם, רק בעבודת פרך ומלאכה קשה, "אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן, ויגבה לבו בדרכי ה' לבא לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדני דובר", ולכן הצליחו. זה היסוד הגדול. לכל אחד יש את הכוחות ה'מוססים' אתו, שאם אדם מחליט וקובע בעצמו 'אני יכול!' הוא באמת יכול. זה ה'נשאו לבו', 'ויגבה לבו'. לכולם יש את הכוחות הללו, רק שצריכים לפעמים איזה סיבה שהכוחות האלה יבקעו ויצאו החוצה. (ולהיפך - להיפך. אם אדם אומר לעצמו 'אני לא יכול', גם אם הוא באמת יכול, הוא לא יצליח).

על הגאון רבי מאיר שמחה זצ"ל

אומרים משל על הגאון רבי מאיר שמחה הכהן זצ"ל בעל 'אור שמח', שהיה גאון אדיר, הייתה לו גאונות אדירה, בכל פסקא ופסקא בספרו 'אור שמח' ובספרו 'משך חכמה' רואים את ידו החזקה, פלאי פלאות ממש, מה נבוא לשבח אותו, החזון"א ע"ה היה אומר עליו שהוא 'משכמו ולמעלה מחכמי הזמן'. ואיך הוא זכה לכן שהחידושים שלו היו כל כך נפלאים ואדירים בגאונות שלהם? ואמרו על זה משל למה הדבר דומה. אם חלילה פורצת 'שריפה' 'דליקה' בבית, יש הרבה בני אדם שהם לא מצטיינים

תודה וטובה. אבל אם חלילה הוא איבד את זה, הוא מצטער ומקונן ובוכה 'היכן הטובה שהייתה לי?!'.

שמעתי ממר"ר הגאון המובהק והמופלא רבי משה שפייר (שליט"א) [זצ"ל] שאמר בצייכור: 'מישהו מאתכם עמד ואמר תורה לקב"ה שיש לו 'אף'? אף אחד לא. אבל אם חלילה ה'אף' של מישהו ייפול לו... אוי ואבוי. כמה היו בוכים ומצטערים על זה! כשיש לך את זה - אתה לא יודע לשבח ולהוקיר תודה.

גם אם הוא אומר 'כל הנשמה תהלל יה הללויה', הוא אומר את זה ב'אמירה בעלמא', 'מן השפה ולחוץ', וזה הוא פוטר את עצמו. עושה 'כמצות אנשים מלומדה'. (בדיוק כמו שיש 'תוכי', שמלמדים אותו לומר 'בוקר טוב' וכו', כך הוא אומר זאת, 'מן השפה ולחוץ'. ה'תוכי' אומר 'בוקר טוב', הוא אומר לך 'בעזרת ה''. הצד השווה ששניהם אינם מתכוונים ומבינים את מה שהם אומרים...). צריכים להתעורר בזה, שהדברים יהיו מתוך הלב.

אחרי שלמדת את ה'הקדמה' ואת ה'ידיעה' הזו, בא ותעיין, כל שניה ושניה הקב"ה מחיה אותך, כל רגע ורגע הקב"ה נותן לך 'חיות', איך ייתכן שאדם יעבור ויחטא ויעשה איזה 'עבירה' כנגד רצון הבורא יתברך? הרי באותו רגע שאתה 'חוטא', אתה לוקח את כח ה'חיות' שלך ממה שהקב"ה מחיה אותך באותה 'שניה' ממש, ואת ה'חיות' הזו שאתה מקבל ממנו - אתה מפנה (כביכול) כנגדו. אין לך דבר רע ומר יותר מזה. הקב"ה ית"ש סובל עלבון אשר לא יכילחו הרעיון. מי שיתבונן בזה באמת, יודע. באותה שניה שהקב"ה נותן לך 'חיות', ובלי זה היה האדם מת, אתה לוקח את זה ומפנה את זה כנגד הבורא?! את הטובה הגדולה ביותר שנותנים לך אתה מפנה כנגד זה שנותן לך את זה! יש לך עלבון גדול מזה?! זה השבח הגדול 'מי אל כמוך'. זה התואר הנפלא ביותר. הדברים הללו עמוקים ונפלאים עד למאד למי שמתבונן בהם. אבל צריכים להתבונן אם לא - האדם 'לא חלי ולא מרגיש'.

נושא עון'

והרמ"ק ע"ה מסביר כך גם מה הכוונה 'נושא עון'? פשט המילה 'נושא' זה מלשון 'מרים', 'לשאת' את נושא המשא. אותו דבר כאן, הקב"ה הוא 'נושא' הוא ה'מרים' של ה'עון'. מה הכוונה? הרי ידועים דברי התנא במסכת אבות (פ"ד מ"א) שעל כל 'מצוה' ו'מצוה' שאדם מקיים - בורא לו 'פרקליט' טוב. מכל 'מצוה' ו'מצוה' נברא מלאך מליץ יושר בעדו. ולהיפך - להיפך. אם נכשל וחוטא ועושה מעשים אשר לא יעשו, הוא בורא לו 'פרקליט' רע. בורא לו איזה 'מלאך חבלה' שעומד ומקטרג עליו, (כל כולו ומגמתו מלא שטנה כנגדו, להזיק לו ולצער אותו, ואם היה רשות בידו להמית אותו - היה ממית אותו). והרי זה ידוע שכל הבריאה כולה ניוזנת מהבורא יתברך, גם 'מלאכי השרת' יש להם את ה'איכילה' שלהם, 'לחם

¹ 'כל הנשמה תהלל יה הללויה'

ומטעם זה דרשו רבותינו במדרש (בראשי רבה פר' יד ט' ט) 'כל הנשמה תהלל יה הללויה' (תהילים קנ ו), על כל נשימה ונשימה תן לו הלל והודאה. סיפר לי חכם אחד מחכמי ירושלים, שהוא עבר 'ניתוח לב' (ל"א), והוא סיפר לי מה הוא למד מה'ניתוח' הזה: 'כולם אומרים לך, 'כל הנשמה תהלל יה הללויה', תן לו הודאה על כל נשימה ונשימה, כולם 'אומרים' את זה, אבל אף אחד לא 'טעם' את זה, אני 'טעמתי' את זה. אחרי הניתוח הביאו לי מין 'שפורפרת' ואמרו לי: 'תנשום ותשאוף החוצה', וזה קשה כ'קריעת ים סוף', עם כל ההתאמצות כמה יגעתי עד שהצלחתי להוציא איזה 'רוח', איזה 'נשימה' ו'נשיפה' מהפה שלי, אז הבנתי מה הכוונה 'כל הנשמה תהלל יה הללויה', אני הרגשתי את זה!'. כי כך הוא טבע האדם, כלל גדול שרבותינו לימדו אותנו: 'אין הטובה ניכרת אלא בחסרונה' (רבי משה חפץ בספרו מלאכת מחשבת פרשת ויחי, וע"ע חידושי אגדות למהר"ל בבא מציעא פו. וע"ע זוהר הקדוש ח"ג דף מז ע"ב), כשיש לאדם את ה'טובה' הוא לא מתבונן ולא מוקיר

האמירה 'דידן נצח' נוסכת בו כח לנצח

וכל מי שלומד את הדברים האלה מתפלל, מה הולך כאן? מה אותו 'שד' צריך את הרעש הזה, זה 'מילתא בלא טעמא'!, בשלמא אם היה אומר לרב 'תקלל' אותו או תעשה עליו 'חרם' כמו שהגמרא אומרת (חולין קה:), אפשר להבין, אבל הוא לא ביקש את זה, הוא ביקש שיביאו את הכלים וירעישו ויזעקו 'דידן נצח'. מה הביאור בזה?

אלא היסוד הוא כדברי הרמב"ן (שהזכרנו) - כך מפרש ב'שיחות מוסר' (מהדור"ח מאמר סד עמוד רעו) של הגאון המובהק רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר - שאם כל בני העיר הכריזו שהם נותנים את האמון שלהם ברוח הזה, הם נותנים לו כח לנצח! כשכולם אומרים 'דידן נצח', הרוח הזו שעומד בקטטה - היא שתנצח, בזה הם נותנים והם מכריזים שהם מאמינים שהוא ינצח, וזה נוסך בו כח וגבורה, וכך יש לאל ידו לנצח.

גם אצל בני אדם שייך 'דידן נצח'

והוא הדין לאדם עצמו, זה לא דוקא אצל ה'רוחות'.. אם אדם יאמין בעצמו ויאמר 'דידן נצח' אני אנצח, ודאי שינצח. (ואין הכוונה שהוא ינצח את השכן שלו.. יעמוד ויצעק 'דידן נצח' לגבי השכנים שלו.. מלחמה רוחנית עסקינן..). ושוורש כל הדברים הוא ההתבוננות, על ידי זה מעורר עצמו לפעול ולנצל ככל יכולתו - ולהצליח.

'לא יגעת ומצאת - אל תאמין!'

אמר רבותינו (מגילה ו:): 'לא יגעת ומצאת - אל תאמין'. אם מצא בלי 'יגיעה', אל תאמין שמצאת. אין דבר כזה. (ואנחנו לא מדברים על דברים 'גשמיים' שבזה 'מצאיה' באה בהסח הדעת (סנהדרין צז:), אלא על דברים רוחניים), 'מצאיה' לא תבוא לך אלא על ידי יגיעה והתבוננות, שאדם ילמד ויעיין ויסתכל ויתבונן. אפילו אם נדמה לך על משהו שהוא ביד שלך, זה טעות. אתה לא רואה נכונה. יש את ה'ראיה' של חז"ל, ויש את ה'ראיה' של האדם הגשמי, שהוא טועה. 'ראיה' של חכם זה 'ראיה' אחרת מה'ראיה' שלנו. והם לימדו אותנו, שאם האדם לא יגע ועמל, ונדמה לו שהוא 'מצא', הוא טועה, הוא לא רואה נכון את הדברים.

הראיה של רבותינו היא הראיה האמתית

מן ראש הישיבה הגאון רבי עזרא עטייה ע"ה ראש ישיבת 'פורת יוסף' אמר משל נפלא על ה'ראיה' האמתית, ראית חכם, ולא 'ראיה' של 'מתחיל' או של 'תינוק', 'ראיה' של נער מנוער מחכמה. היה זה לפני כ-70 שנה, סללו כאן בירושלים את מסילת הברזל של ה'רכבת', ופעם אחת אב וכן עלו לנסוע ברכבת, רצו לנסוע לירושלים, וכדרך התינוקות והנערים היכן הם יושבים? ליד החלון. (הוא יהיה מוכן 'למסור נפש' על זה..). כי הוא רוצה לראות הכל בהתבוננות 'בעינא פקיא'. והרכבת מתחילה את הנסיעה, ולאט לאט היא צוברת מהירות עד שהיא בהמשך הנסיעה כבר נוסעת במהירות גדולה, ולפתע הבן אומר לאביו: 'אבא לא יאומן כי יסופר, אתה לא יכול להבין מה שאני רואה, אני רואה את כל ה'בתים' איך שהם עפים, וכל ה'אילנות' עפים, מימי לא ידעתי שה'אילן' יכול לעוף, חשבתי שרק ה'ציפור' עפה.. הכל עף ברוח!'. אמר לו האב לבן: 'בני, אתה טועה, הכל עומד על מקומו, ה'בית' על מקומו וה'אילן' על מקומו, אבל בגלל שאנחנו נוסעים מהר אנחנו חושבים שאנחנו רואים שהכל מעופף..'. אמר לו הבן: 'אבא אני רואה בעיניים שזה עף.. מה אתה מספר לי ספורים?!. אני רואה איך שהם עפים ומעופפים!'. והנמשל פשוט, מי צודק? ודאי שהאב צודק. נדמה לך שאתה צודק. אבל ה'ראיה' הנכונה היא ה'ראיה' של החכם³. גם את אתה רואה להיפך⁴.

- תשמע בקולם ותעשה כדבריהם כיון ש'סתירת זקנים' - בנין'. ולהיפך להיפך, 'בנין נערים' - סתירה, הם אומרים 'בא נבנה ונעשה ונפעל', ובסוף לא ייצא מזה כלום, אלא רק חורבן.

⁴ כסף שמגיע שלא ביושר אין בו ברכה!

רבותינו (רבינו יונה משלי טו ו, תולדות יצחק בראשית יד ח, חתם סופר בראשית יד יט, וחת"ס דברים כב ט, דרושי הצל"ח דרוש כט ודרוש לו ועוד) אמרו שכסף שמגיע שלא ב'יושר' לא יהיה בו ברכה. מי שיתנהג ב'יושר' לא יפסיד. ואם אדם אומר 'דרך

ב'גבורה', אבל אם פורצת 'שריפה' בתוך ביתו תראה אותו שהוא נאזר בגבורה, ומחלץ ומוציא משם את כל המטלטלים שיש לו, ביד אחת יכול להרים 'ארון' וביד השנייה את ה'מקור' ולצאת החוצה. ואם אחרי השריפה תבוא תגיד לו: 'תרים את הארון', הוא לא יצליח.. גם אם תשלם לו על זה. בשעת ה'שריפה' יש לו כוחות של 'מאה כח סוס' (נעשה ממש 'סוס'..), עובד ב'מלא הקיטור', בלי לנשוש רגע אחד, נכנס ומוציא את כל התכולה שמספיק לפני שה'שריפה' מכלה את הכל. (רואים את זה בחוש). מה הפשט בזה? אלא כיון שיש לו סיבה המדרבנת אותו, 'אדם בהול על ממונו' (שבת קיז:), ויודע שכל שניה ושניה שאם הוא ימתין ויתעכב וישתהה השריפה עלולה להתפשט הלאה, ולא ישאר לו כלום, הכל יהיה 'למאכולת אש', כל 'שניה' וכל 'רגע' משמעותי, מיד הוא נאזר בכוחות אדירים, שאפילו הוא לא ידע שיש בתוכו, הם בוקעים ויוצאים החוצה, כך זה טבע האדם. אותו דבר היה אצל הגאון רבי מאיר שמחה ע"ה, ה'אור שמח', שאצלו גם הייתה 'שריפה' כזאת, שריפה בראשו, שריפה ב'מח' שלו. המח שלו עבד עם כל הכוחות הללו².

בכל אדם טמון הכוחות - רק צריך הוא לעורר אותם ולהצליח

צריך להפעיל ולדרבן את כל הכוחות הנמצאים בתוכנו, צריכים לעורר את הסיבה המאלצת והדוחפת להוציא לפועל את כל הכחות הללו. לכולם יש את הכוחות הללו. וכשאדם רוצה - הוא יצליח. זה מה שצריך להתבונן בפרשה שלנו, כלל ישראל, היו 'שברי בני אדם', אחרי כל העינויים והצער והסיגופים והמכות שקיבלו שם במצרים, ובאים ומבקשים מהם דברים כאלה 'ללש' אבנים טובות ולעבוד במקדש, והכל צריך שיהיה על הצד היותר טוב, באומנות גדולה, ואף על פי כן הם באים ואומרים: 'משה רבינו ע"ה, תיתן לי, אפילו שאני מימי לא ראיתי ולא תפסתי את הכלים העדינים הללו לבצע את המלאכה הזו של הליטוש וכו', אני מוכן, אני יכול ואני מסוגל לזה'. ולכן הצליחו. זה היסוד הגדול שיש בפרשה שלנו. כשאדם יש לו 'אמונה' בעצמו שהוא יצליח, זה עוזר לו והוא יצליח.

'דידן נצח'!

במדרש ויקרא רב ה (פר' כד ס"ג) הובא מעשה נפלא מאד, על אחד מהחכמים, בשם אבא יוסי איש ציתור (שם מקום), שהוא היה יושב בעירו ליד המעיין, ויום אחד בא אליו איזה 'רוח' איזה 'שד', אומר לו: 'שלום אדוני הרב..', אמר לו: 'מה אתה רוצה? מה לי ולך?', אומר לו: 'יש לי צרות'.. (גם להם יש צרות..). שאל אותו: 'מה קרה?', סיפר לו אותו 'רוח': 'כל ימי הייתי גר כאן במעיין, שם מקומי ושם אני גר, ובזמן האחרון באה עוד איזה רוח אחרת והוא משיג את גבולי, עושה לי צרות, הוא רוצה לגור שם אתי, וזה שטח שלי, זה חוזה שלי, אני כאן המלך ואני כאן שולט והוא מפריע לי'. שאל אותו: 'מה אני יכול לעזור לך?'. אמר לו ה'שד' הזה: 'אנחנו החלטנו שהיום אנחנו עושים מלחמה - 'עד הסוף', או שאני מנצח או שהוא מנצח, ואני צריך את עזרתך. שאתה תבקש מכל בני העיר, שיעמדו היום על שפת המעיין, וכשתראו שהגלים שם גועשים ורועשים, תדעו שאנחנו מתקוטטים ויש בנינו מלחמה גדולה, ואתם תקחו את כל הכלים שיש לכם בבית, כל ה'סירים' וה'מחבתות' ותקישו אחד בשני תרעישו בכל הכח ותצעקו בקולי קולות: 'דידן נצח!', (כלומר: שלנו מנצח), זה העזרה שאני מבקש, ואני מבטיח לך, כמו שהייתי עד היום 'רוח טובה' ולא היזקתי לכם, אני אמשך להיות רוח טובה ולא אזיק לכם, אבל הרוח השניה זה רוח של רע ובליעל שזיזק לכם!'. וכך היה, באו כולם ועמדו על שפת הנחל, כל אחד בא עם ה'כלים' שלו (אולי גם של 'פסח' הביאו..), עומדים ורואים שבאמת התחילו המים לסעור ולגועש, הבינו שיש שם 'קטטה', ומיד החלו מקישים וצועקים 'דידן נצח!'. עד שראו כמין 'דם' במים והפסיקו. הבינו שנגמרה המערכה והוכרעה. עד כאן דברי המדרש.

² יש אדם שהוא 'עצל במוחו', ויש אדם שהוא 'עצל בגופו'. ויש אדם שהוא עצל בשניהם.. (בר מינן). כל דבר הולך אצלו לאט..

³ 'סתירת זקנים ובנין נערים סתירה'

לכן אמרו רבותינו (מגילה לא:): 'סתירת זקנים בנין, ובנין נערים סתירה!'. כש'זקן' אומר לך 'לסתור', זה ה'בנין' האמיתי. רק לך זה נראה כ'סתירה'. 'עני העדה' אלו זקני ישראל, והם אומרים לך 'לסתור', ודרשו רבותינו (תוספתא ע"ז פ"א סוף ה"ג, הובא בפירוש המיוחס לרש"י נדרים מ.) אפילו אם יגידו לך לסתור את בית המקדש!

ההתבוננות מגיעה רק על ידי חזרה ושינון

ובשביל זה צריכים להתבונן במעשיו ובדרכיו. ישב וילמד בדברי רבותינו גדולי עולם - מהדורות הראשונים ועד הדור שלנו - שהניחו אחריהם חיבורים נפלאים שהם מאירי עיניים לאדם שיושב ולומד בהם. אם אדם יושב יום יום ולומד וחוזר ומשנן את הדברים הללו, זה עושה פרי, זה הכח של ההתבוננות. אבל אם הוא חי וחולף בלי התבוננות, הכל נעלם ואיננו, הוא לא יראה כלום, הוא לא ישים לב, אפילו אם זה נגד עיניו. אומר הרמח"ל בהקדמת ספרו 'מסילת ישרים' שאת החיבור שלו הוא לא כתב אותו למי שלא יודע, כי כל הדברים ידועים ומפורסמים - אבל כיון שהם ידועים ומפורסמים לפי רוב הפרסום כך ההעלם מצוי. לכן צריכים לשנן ולחזור על הדברים.

להקדיש זמן בכל יום להתבוננות על מעשיו באותו היום

כל אחד יקדיש לעצמו כמה רגעים ביום להתבוננות. כמו בחייו הגשמיים שדואג ומחשב את כל עסקיו וצרכיו, הוא הדין לחיי נשמתו בעולם הבא, יחשב ויתבונן בדרכיו ובמעשיו. מספרים על ה'חפץ חיים' ע"ה שראו אותו כשהוא יושב בצער גדול, והתאנח אנה גדולה ומרה, לא הבינו מה קרה. חקרו ודרשו אצלו מה הסיבה לזה? אמר להם ה'חפץ חיים': 'היום הזה עשיתי חשבון לעצמי, וראיתי שכמה רגעים ביום אני לא זוכר מה עשיתי בהם.. הם אבדו ונעלמו לי, אני לא יודע מה השקעתי בהם, ועל זה אני יושב ונאנח'. כיון שהיה יושב מחשב כל יום ויום בהתבוננות.

להתבונן בתפלה בכל מילה שמתפללים

והמשגיח ע"ה, רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, כל ימיו היה צועק ומעורר על זה, שאדם לא יחיה בלי התבוננות, לתת את כל החיים שלו שיתבזבז ויחלפו מבלי 'לפקוח עין' ומבלי לראות. ועל כן על כל דבר ודבר היה מעורר להתבוננות. כמה היה צועק ככרוכי'א על ה'תפלה', כמה שאנחנו מפסידים את התפלה שלנו, שאדם בא לתפלה ומתפלל (ואני לא מדבר על ה'מדלגים'), והוא לא מבין בעצמו את ה'מזמורים' וה'תפלה' שהוא 'אומר' בעצמו. לכל הפחות שאת מה שהוא 'אומר' שיהיה בהבנה. שלא יהיה ב'חפזון'.

צריכים להתעורר ולהתבונן למען כלל ישראל

אנחנו נמצאים ב'שעת חרום'! כל יום יש מיני 'צרות' ו'אסונות' (בר מינן), צריכים לעשות 'משהו', אסור להישאר במהלך הרגיל. צריכים

להתבונן. כל יום ויום אנחנו מקבלים 'מכות' (והדברים ידועים בראש כל חוצות) ואנחנו עדיין מעבירים את זה בלי התבוננות. כל אחד צריך להתעורר ולהתבונן ולעשות חשבון נפש. יתבעו אותו אחר כך: 'דם אחיך נשפך - ואתה יושבת בצד ולא עשית כלום?!'. צריכים להתחזק ב'תורה', זה דבר ראשון (ע' ברכות לב:). 'מרבח תורה מרבח חיים' (אבות פ"ב מ"ז). להרבות יותר קביעות עיתים לתורה. ובפרט הענין הזה של 'התבוננות' על מעשיו. כל אחד יחשב בעצמו (על עצמו, שיעזוב את כל השאר), 'מה אני מצידי יכול להוסיף ולהשתדל ולתקן?'. כל אחד מכיר את 'נגעי לבבו'. במה הוא 'לא בסדר' ובמה הוא צריך תיקון. איך הוא ב'בין אדם למקום' ואיך הוא ב'בין אדם לחבירו', ואיך ה'תפלות' שלו, ואיך 'ברכת המזון' שלו, ואיך ה'אשר יצר' שלו, ואיך ה'ברכות' שלו, ואיך ה'קביעות עיתים לתורה' שלו⁵, ואיך ה'שקידת התורה' שלו, וכל דבר ודבר שאדם משתדל מכוחו להתחזק בו - זה מוסיף ברכה לכלל ישראל הנתונים ב'ספינה המטרפת' הזו.

לא מספיק להתאנח בלבד..

אנחנו בערב הגאולה, די לנו מכל ה'אסונות' וה'צרות' שיש לנו, וזה מחייב אותנו לבוא להתבוננות. אי אפשר שאדם רק יאנח ויאמר: 'ריבון העולמים - אין לנו אלא להישען אלא על אבינו שבשמים!', ובוזה הוא יוצא ידי חובה.. וכבר אמרו (ע' ספר פה קדוש השלם עמוד שמו ועמוד שמו) בשם הגאון ר' איצ'יה מוולאז'ין (בנו של הגאון ר' חיים חיים ואלאז'ין), שה'אנחה' הזו היא לא 'אנחה' אמיתית.. ולא יוצאים ב'אמירה' זו ידי חובה, והיא חלק מהתוכחה של 'עקבתא דמשיחא'. האדם צריך מצידו לעשות משהו בפועל, לא להסתפק באיזה 'אנחה'. אתה רואה ים של 'דם' ושל 'דמעות', (כל הזמן יש 'אסונות' ו'צרות' מינים ממינים שונים), מה אתה עושה בשביל להקל מהדברים הללו? מה אתה עושה בשביל לעזור קצת לכלל ישראל?

לשוב בתשובה בעודו 'אישי'

אסור לתת לזמן לחלוף ולהתבזבז מתחת ידינו. כי אחר כך האדם מזקין, ומשעה שנעשה זקן 'כלו כוחותיו', הוא לא יכול כבר לתקן. עכשיו זה הזמן! בשעה שהוא 'אישי' עם כל כוחותיו, צריך הוא להשתדל ולהתאמץ, ולא רק בשבילו, אלא בשביל כלל ישראל. כולנו כאיש אחד זקוקים לזה. תחוס ותרחם על אחיך. יותר לימוד, יותר קביעות עיתים לתורה. כולנו זקוקים לזה כ'אוויר לנשימה'. ה' יהיה בעזרנו ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

בשמים. אדם שיצא למלאכתו מבוקר עד ערב, ובסיום העבודה הוא עייף ויגע, רוצה לנוח עד מחר, והוא כופה את עצמו בקביעות לבוא וללמוד ולהשתתף. זה באמת דבר יקר. אין לנו פה לתאר את המעלה הגדולה והשכר הגדול על זה. אבל צריך שיהיה על הצד היותר טוב. ואם לא יכל ללכת ל'שיעור תורה' לימד בבית. כל אחד כפי יכולתו. (אמרנו לא פעם: אין בזה 'בל תוסיף'..). לא ידחה ויאמר, 'מחר אני אלך'.

רשעים צלחה, מי שנוהג ב'יושר' הוא מפסיד, ורק אלה שנוהגים ב'חכמות' למיניהם מרווחים כסף, זה 'ראיה' שאינה נכונה. כסף שמגיע שלא ב'יושר' לא יהיה בו ברכה!⁵ **קביעות עיתים לתורה בהידור** כל אחד יעשה חשבון נפש, במה הוא יוצא ידי חובת 'קביעות עיתים לתורה', האם במה שהוא יושב ולומד תורה, או בזה שהוא יושב ללמוד ונרדם.. מגיע ל'שיעור תורה' ונרדם.. זה דבר גדול כשלעצמו שאדם אחרי יום עבודה עמל ומפרך קובע עיתים לתורה, (תקצר היריעה מהכיל את שבחו ואת מעלתו עד כמה הוא אהוב